

Gaja Pöschl

Lado Kralj: *Kosec koso brusi.*

Ljubljana: Študentska založba (zbirka Beletrina), 2010.

Pet zgodb, pet vsaj navidezno različnih usod v široko zastavljenem časovnem obdobju, pet delcev “karnevalskega plesa življenja in smrti”, ki ga je Kralj, kot se poigrava misel, zapisana na platnicah knjige, iz študentskih predavalnic preusmeril v nov medij “iskanja resnice o sebi in svetu” ter tako prestopil še na drugo stran literature.

Kosec koso brusi je zbirka srednje dolgih pripovedi, ki je nastajala postopoma, zgodbe pa so bile večinoma objavljene v revijah, še preden so se povezale pod skupnim naslovom, ki je sicer tudi naslov zadnje, najbolj impresivne med njimi. Čeprav se zdi vsaka zgodba samostojna celota, so pripovedi med seboj prepletene precej tesneje, kot se zdi na prvi pogled; v drugi in tretji zgodbi se pojavi celo nekaj enakih osebnih imen, čeprav avtor pušča odprto, ali gre res za iste osebe ali gre le za naključje, morda pa gre le za odblesk nekakšne prihodnosti, saj med dogajanjem v obeh zgodbah mine kar nekaj let.

V Kraljevih zgodbah izstopa posameznik, individualist, slehernik – tako tudi poimenovan v zadnji zgodbi –, ki se v svojem okolju ne znajde najbolje in zato išče novo pot, v svojem beganju pa se le še bolj zapleta v svoj svet, ki večkrat ni čisto stvaren ali pa je vzporeden in živi le v junakovi domišljiji. Tako si na primer pripovedovalec zgodbe *Rien ne va plus* postavi za življenjski cilj bankrot ruletne mize, kar želi doseči na skoraj znanstven način, večni študent iz *Pojedine pri Druškoviču* pa skozi stranišče celo spleza v vzporedni, njemu veliko prijaznejši svet. Oba poskusa se seveda končata precej klavrno, vendar ne prvi ne drugi junak ne odsanjata svojih sanj pesimistično, kar je tudi skupna točka vseh Kraljevih subjektov. Ne glede na brezizhodnost položaja, v katerem so se znašli, se namreč ti ne predajo in ne obupajo, temveč jih nekaj žene naprej, najsi bo to jeza, utrujenost ali golo zanimanje za razvoj dogodkov, ki ga povzema tudi misel mlade igralka Lucije: “Počakajva, pa bova videla, ne?”

V pričujočih zgodbah gre torej za posameznike, ki se niso povsem vklopili v svet, ki jih obdaja, a hkrati navzven ne izstopajo preveč. V prvi zgodbi nam avtor predstavi igralko Lucijo, ki se noče včlaniti v komunistično partijo, in sekretarja Vinka, ki je razpet med željo po Luciji in svojim političnim prepričanjem. Noben od njiju z ničemer ne izstopa. Podobno neizstopajoča sta tudi Uršula in Marjan, ki se v *Stolpu norcev* podata s trebuhom za kruhom, da bi na Dunaju predstavila svoj neobičajen in seveda nerazumljen gledališki performans. Tudi preostali junaki niso nič posebnega, a zdi se, da Kralja privlači prav to – navidezna običajnost, ki zaradi neke malenkosti preraste v zanimivost, izstopajočo samo v točno določenih okoliščinah. Zato se avtor v svoje subjekte psihološko ne pogloblja pretirano, njihovih obsesij, prepričanj ali stanj ne poskuša razložiti ali upravičiti. Dogodki v zgodbah si včasih sledijo kot dramska dejanja, med katerimi mine kar nekaj časa, kaj se je med tem zgodilo, pa je treba razbrati iz nadaljnje vsebine; nekateri Kraljevi junaki se nenadoma pojavijo in že po nekaj straneh spet izginejo neznano kam. Vsaka zgodba sicer ima enega ali več vodilnih protagonistov, ki so včasih predstavljeni prvoosebno in včasih skozi oči zunanjega pripovedovalca, vendar je vrtnec dogodkov okoli njih pomembnejši in zato v ospredju, medtem ko junaki ostajajo prepuščeni sami sebi in svojemu beganju. Medtem pa pisatelj skoraj mimogrede, a zelo natančno ter s kančkom ironije, popisuje njihova občutja in razmišljanja.

Pridih nadnaravnega ali bolje rečeno domišljjskega se kaže v vseh petih zgodbah; v vseh se dogajajo nerazložljive stvari, ki so lahko posledica junakove utrujenosti, razočaranja, plod njegove domišljije ali pa so se jim zgodile “v resnici” – to avtor prepusti bralčevi interpretaciji. Logos je sicer vedno prisoten in dogajanje ima precej natančen vzročno-posledični razvoj, vendar se kljub temu zasukajo tako neverjetno, da bi jih samo s pomočjo logike težko razložili. Tako na primer Lucija prek povsem običajnega prezračevalnika v gledališču sprejema presenetljiva sporočila o dogodkih po Jugoslaviji, že omenjeni študent prepleza nenavaden balkonček med svojo sobo in sosednjo stavbo ter se znajde v vzporednem svetu, Uršulo in Marjana pa na Dunaju spremlja neobičajno dekle z grozljivimi pripovedmi, ki nato nenadoma izgine. Povsem logično in razumno dejanje junaka posrka v vrtnec dogodkov, ki se šele na koncu izkažejo za domišljjski privid. Ali pa tudi ne. In spet se posameznik znajde sredi “karnevalskega plesa življenja in smrti”, ki ubira korake na le njemu znan način, slehernik pa se lahko le prepusti njegovemu toku.

Med zgodbami izstopa zadnja, po kateri je celotna zbirka tudi dobila naslov. *Kosec koso brusi* namreč svojo vsebino in osebe – te so tudi

navedene na začetku pripovedi, kot je to običajno za dramska dela – črpa iz srednjeveške moralitete o Sleherniku, zelo premožnem človeku s številnimi prijatelji, ki pa ga zapustijo, ko mu na vrata potrka Smrt in ga pokliče na zagovor pred Boga; z njim odideta le Vera in Dobra dela. Tudi Kraljev Janko Slehernik, ki živi v današnjem času, se vozi z beamvejem in živi v luksuzni vili pod hribom, se mora soočiti s podobno usodo, ko ga v službi doleti revizija neusmiljene doktorice Machted van de Zeiss (“Matilda s koso”), ki ga kar takoj pokliče na ustno obravnavo pred najvišjega sodnika. Slehernik sicer dobi nekaj časa, da bi našel prijatelje, ki bi mu na zagovoru pomagali, a tako kot njegovemu srednjeveškemu predhodniku tudi njemu spodleti; na obravnavo ga spremlja le zapita Marija Doberdev, ki jo je potegnil iz Cukrarne. Sodobni Slehernik tako ostane celo brez vere, le še na svoja redka dobra dela se lahko zanese. Seveda alegoričnosti, ki je bila glavna značilnost srednjeveške moralitete, pri Kralju ni več, namesto nje nas “s prižnice” biča neverjetna aktualnost, ki bi bila lahko ob pomanjkanju humorja ostra kritika sodobne družbe. A Kralju humorja in lahkotnosti ne manjka ne v tej ne v ostalih pripovedih, zato bodo “bičanja” deležni le tisti, ki si ga bodo ob branju naložili sami, saj kot pravi Slehernik: “Moja zgodba se lahko zgodi vsakomur. Z drugačnimi detajli, seveda, ampak v bistvu gre za isto zgodbo.”

Na platnicah lahko med drugim preberemo, da je Lado Kralj, “ena najbolj karizmatičnih osebnosti novejše slovenske teatarske zgodovine” in izjemen fakultetni predavatelj, s svojim avtorskim vstopom na literarno sceno “mnoge presenetil”, čeprav je takšno čudenje v njegovem primeru le “neuporaben kliše”, saj si je preprosto izbral drugačen medij za iskanje resnice o sebi in svetu. Dodamo lahko samo še to, da je tudi v tem mediju ohranil svoj značilni pripovedovalski žar, s katerim je nekoč govoril “*ex cathedra* in ogreval eterične častilce literature”, le da zdaj z njim natančno, premišljeno in duhovito ogreva kar literaturo samo.